

Ojämligheter i klassamhället – tendenser och sociala krafter

Recenserad bok: Kapitalet, överheten och alla vi andra. Klassamhället i Sverige – det rådande och det kommande

Författare: Göran Therborn

Förlag: Arkiv förlag, Lund (174 sidor), 2018.

Sociologen Göran Therborn har utkommit med en uppföljning till sin tidigare bok *Ojämlighet dödar* (2016). Den nya boken beskriver den fortsatta ojämlikheten i samhället med fokus på klassamhället och dess riktning. Boken har titeln *Kapitalet, överheten och alla vi andra. Klassamhället i Sverige – det rådande och det kommande* och kan läsas fristående även om författaren rekommenderar att man även läser *Ojämlighet dödar*. Therborn har skrivit ett stort antal böcker sedan 1970-talet och är professor emeritus i sociologi vid universitetet i Cambridge. Boken består av fem kapitel: 1) *”Vad betyder klass och klassamhälle?”*, 2) *”Motreformationen: Hur Sverige vände”*, 3) *”Klasserna i dag”*, 4) *”Uppre och nere: Skilda liv i klassamhället”*, 5) *”Den historiska vändningen och den kommande kampen mellan kapital och arbete”*.

Boken inleds med ett förord av Daniel Suhonen vid det fackliga idéinstitutet Katalys som tillsammans med bokens författare varit ledare för utredningen *”Klass i Sverige”*. I ett eget förord skriver Therborn om sina egna erfarenheter som samhällskritiker och de egna upptäckterna av ojämlikheterna i samhället. Han skriver:

”Som sextioårig samhällskritiker var jag inte medveten om att jag lämnade Sverige när ojämlikheten stod på sin lägsta nivå någonsin. Att komma tillbaka och se in

i det nya svenska samhället var en chock. Hur kunde Sverige hamma här, klart efter andra utvecklade kapitalistiska länder, i förmögenhetskoncentration, inkomstfördelning och skolutbildning, med mer fattigdom och fler miljardärer än övriga Norden? Vart är landet på väg?” (s.11f).

Therborn menar att vi står inför ett nytt klassamhälle där personal i många olika sektorer och områden ställs inför nya problem och utmaningar. Han diskuterar till exempel vilka effekter robotar, automatisering, digitalisering och artificiell intelligens kommer att få i samhället. Läsaren får en genomgång av olika perspektiv och historiska perspektiv på klassamhället i Sverige och dess utveckling. Det är både en beskrivning och problematisering av kapitalet, löntagarkollektiven och överheten som beskrivs i boken. Makt, strukturer och livsvillkor för människor i samhället problematiseras. Dessutom beskrivs prekariatet (en grupp av arbetarklassen utan någon yrkesspecialisering och osäkra anställningar på arbetsmarknaden):

”I prekariatet lever man i en grym värld, där man inte har någonting att vara stolt över och inga resurser utom sina egna ambitioner. Här bärskar individuell osäkerhet, i bästa fall bräckligt självförtroende, inte sällan med inslag av vrede över ett orättvist öde och en upprorsanda som dock ofta är individuell än kollektiv” (s.32f).

En av bokens styrkor är att den spänner över längre tidsperioder och beskriver och problematiserar de skilda tidsperioderna. Den ger en god historisk överblick över förändringar i skilda politikområden samtidigt som den på område efter område visar på ojämlikheter i livsvillkor och hälsa. Det finns gott om statistiska belägg i framställningen och boken innehåller 16 tabeller. Ett syfte med Therborns arbete är att belysa ett kunskapsområde om skilda perspektiv på klass. Han skriver:

”Vi är framför allt intresserade av dels hur det ekonomiska samhällssystemet bestämmer fördelningen av resurser och makt och på så sätt drar upp linjerna för människornas livsmöjligheter, dels hur samhällssystemets motsättningar och konfliktlinjer skapar möjliga sociala förändringskrafter. Som vi ser det är huvuduppgiften för en klassanalys att utreda kapitalismens sociologi” (s.25).

Therborn menar att det saknats en helhetsbild över klassamhället i Sverige. Genom denna bok får läsaren en god överblick och just en sådan helhetsbild som författaren själv har ambitionen att ge. Samtidigt är Therborn noga med att påtala längre fram i boken att framställningen inte ska ses som någon socialhistorisk tillbakablick utan att det är fråga om en politisk analys av samhället och dess riktningar. Boken har ingen litteraturförteckning i slutet. Däremot finns en utvecklad notapparat som omfattar 195 källnoter. Här återfinns referenserna men också klarlägganden från författaren till de olika resonemangen i bokens inlägga. Förändringarna och förvandlingen av

välfärdsstaten beskriver Therborn utifrån utmaningar. Författaren avslutar boken med att beskriva oron i samhället i form av motsättningar:

”Kapitalets allt aggressivare invasion av välfärdsstaten och professionerna och dess tendens att alltmer utvidga prekariatet skapar den nya stora sociala motsättningen i vår tid och i framtiden: den mellan å ena sidan arbete, skapande, omsorg, kunskap och professionalitet och å andra sidan lönsamhet och avkastning, för vilka alla löntagare är utbytbara” (s.150).

Boken är välskriven och intressant och kan läsas av en bred grupp i samhället. Det samhällskritiska perspektivet, den historiska genomgången och problematiseringar av ojämlikheter, hälsa, motstånd och mobilisering gör den intressant och angelägen för olika professionsgrupper som till exempel socionomer. Therborn reser flera viktiga frågor i boken som berör alla människor i samhället. De olika frågorna och innehållet i framställningen kan utgöra goda förutsättningar för diskussioner inom exempelvis den högre utbildningen i socialt arbete. Det samhällskritiska perspektivet torde kunna vara synnerligen angeläget för såväl socionomstudier som för yrkesverksamma socialarbetare som är intresserade av förebyggande arbete, opinionsbildning och socialt arbete på samhällsnivå.

*Jörgen Lundahl
docent i socialt arbete vid
Göteborgs universitet och
docent i trafikmedicin vid Umeå universitet.
jorgen.lundahl@socwork.gu.se
jorgen.lundahl@surgery.umu.se*